

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมไทยในสมัยปัจจุบัน อยู่ท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งแง่บวกและแง่ลบ อันมีผลกระทบเชื่อมโยงมาจากบริบทของสังคมโลก ไม่ว่าจะเป็นสภาพ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนกระแสของเทคโนโลยี ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลกระทบ โดยตรงต่อการพัฒนาสังคมไทยทั้งนั้น เพื่อให้สังคมไทยสามารถพัฒนาให้ก้าวไปข้างหน้าได้ อย่างมั่นคง แข่งขันกับนานาประเทศได้อย่างมีศักดิ์ศรีบนพื้นฐานของความเป็นไทย ประชาชน มีความสุข ครอบครัวยุบอุ่น ชุมชนเข้มแข็งและสังคมมีสันติ การพัฒนาคุณภาพคนจึงเป็นสิ่ง สำคัญที่สุด ดังนั้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่จะ เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพและความสามารถ ตลอดจนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนใน สังคม ที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ แผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2549) จึงได้ให้ความสำคัญในการพัฒนา คุณภาพของคน และมีการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับ ที่ 8 (2540 -2544) ในด้านความคิดที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” เพราะคนเป็นปัจจัย สำคัญต่อการพัฒนาปัจจัยอื่น ให้ประสบผลสำเร็จ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. 2545 : 51)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการ ดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตรา 10 ระบุว่า การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และมาตรา 52 ระบุว่า ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากร ทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับ และประสานงานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิต และพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทาง การศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และการพัฒนาบุคลากร ประจำการอย่างต่อเนื่อง รัฐพึงจัดสรรงบประมาณและจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์ และ

บุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ (สวัสดิการสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2548 : 17-18, 30)

ในบรรดาทรัพยากรการบริหาร 8 อย่าง ที่เรียกรวมกันว่า “8 M’S” ได้แก่ คน (Men) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) วิธีปฏิบัติงาน (Method) เครื่องจักรกล (Machine) การตลาด (Market) กำลังใจ (Morale) และข้อมูลข่าวสาร (Message) นั้น คนได้รับการพิจารณาว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการบริหาร เพราะคนเป็นผู้จัดหาจัดใช้ทรัพยากรประกอบอื่นๆ (ธีรบุรุษ พึ่งเกียรติ และสุรพล สุยะพรหม. 2543 : 12)

จากการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียน ในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 3 โดยกลุ่มส่งเสริมประสิทธิภาพ พบว่า โรงเรียนขาดบุคลากรผู้มีความชำนาญเฉพาะด้าน ครูยังไม่เข้าใจและขาดประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูขาดความรู้ในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ในการจัดการเรียนรู้ งบประมาณไม่เพียงพอต่อการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้น ป.6 และชั้น ม.3 เฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำกว่าร้อยละ 50 จากคะแนนสอบระดับประเทศ (NT) ในปีการศึกษา 2546 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 3. 2547 : 10)

ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีภารกิจอีกประการหนึ่ง คือ ต้องศึกษาค้นหาวิธีการที่จะพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างยั่งยืน โดยให้มีความสอดคล้องกับสถานภาพและเพศของบุคลากรด้วย จึงสนใจที่จะศึกษาปัญหาและความต้องการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 3 เพื่อนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัญหาและความต้องการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนที่จัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 3 จำแนกตามสถานภาพและเพศ ทั้งโดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับปัญหาและความต้องการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 3 จำแนกตามสถานภาพและเพศ ทั้งโดยรวมและรายด้าน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู

สมมุติฐานการวิจัย

1. ระดับปัญหาและความต้องการพัฒนาบุคลากรใน โรงเรียนที่จัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 ตามความคิดเห็นของบุคลากร
อยู่ในระดับมาก
2. ระดับปัญหาและความต้องการพัฒนาบุคลากรใน โรงเรียนที่จัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 ตามความคิดเห็นของบุคลากร
ที่มีสถานภาพและเพศต่างกัน แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ขอบข่ายวิธีการพัฒนาบุคลากรใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 39)

1. การฝึกอบรม
2. การส่งบุคลากรไปศึกษาต่อหรือดูงาน
3. การพัฒนาบุคลากร โดยกระบวนการปฏิบัติงาน
4. การพัฒนาด้วยตนเอง
5. การพัฒนาทีมงานหรือการพัฒนาองค์กร

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้น
พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2548 จาก 224 โรง
จำนวน 2,607 คน จำแนกเป็น ผู้บริหาร 224 คน ครู 2,383 คน และจำแนกเป็น ชาย 1,271
คน หญิง 1,336 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่จัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2548 ได้มาโดย
การสุ่มแบบ แบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) (บุญชม ศรีสะอาด. 2543 : 40) จากนั้น
จึงกำหนดกลุ่มโดยการเปรียบเทียบตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan)

ได้กลุ่มตัวอย่างรวม 473 คน จำแนกเป็น ผู้บริหาร 142 คน ครู 331 คน และจำแนกเป็น ชาย 231 คน หญิง 242 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

2.1.1 สถานภาพ จำแนกเป็น

- 1) ผู้บริหาร
- 2) ครู

2.1.2 เพศ จำแนกเป็น

- 1) ชาย
- 2) หญิง

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

ปัญหาและความต้องการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 ตามความคิดเห็นของบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียน จำแนกเป็น 5 ด้าน คือ

2.2.1 การฝึกอบรม

2.2.2 การส่งบุคลากรไปศึกษาต่อหรือดูงาน

2.2.3 การพัฒนาบุคลากรโดยกระบวนการปฏิบัติงาน

2.2.4 การพัฒนาด้วยตนเอง

2.2.5 การพัฒนาทีมงานหรือการพัฒนาองค์กร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ปัญหาการพัฒนาบุคลากร หมายถึง อุปสรรคข้อขัดข้องที่ทำให้การพัฒนาบุคลากร ไม่เป็นไปตามความคาดหวัง

2. ความต้องการพัฒนาบุคลากร หมายถึง ความมุ่งหวังหรือความประสงค์ของบุคลากรในโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 ที่จะได้รับการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการทำงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

3. การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การดำเนินการให้บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียน ได้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน ให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ผลงานที่ดีขึ้นกว่าเดิม ประกอบด้วย การฝึกอบรม การส่งบุคลากรไปศึกษาต่อหรือดูงาน

การพัฒนาบุคลากรโดยกระบวนการปฏิบัติงาน การพัฒนาด้วยตนเอง การพัฒนาที่ผลงานหรือ การพัฒนาองค์กร ดังรายละเอียด คือ

3.1 การฝึกอบรม หมายถึง การที่หน่วยงานจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากร เป็นวิธีการที่ดำเนินการกันมากเพราะจัดได้อย่างเป็นระบบ สามารถพัฒนาบุคลากร ได้เป็น จำนวนมาก เช่น การฝึกอบรมครูสอนคอมพิวเตอร์ การฝึกอบรมครูสอนคณิตศาสตร์ เป็นต้น

3.2 การส่งบุคลากรไปศึกษาต่อหรือดูงาน หมายถึง การที่หน่วยงานจัดให้ บุคลากรได้ไปศึกษาต่อเพิ่มเติมหรือไปดูงาน โดยพิจารณาจากหลักสูตรที่เป็นประโยชน์ต่อ หน่วยงานจริง เช่น การศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก โดยระบบภาคปกติและภาคพิเศษทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการไปดูงาน เป็นครั้งคราว

3.3 การพัฒนาบุคลากรโดยกระบวนการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่หน่วยงาน จัดให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความสามารถ หรือพัฒนาความรู้ความชำนาญ เช่น การแนะนำ ประชุมชี้แจง การมอบหมายงาน การให้เข้าร่วมประชุมสัมมนา หรือการโยกย้าย หรือ การเปลี่ยนตำแหน่ง เป็นต้น

3.4 การพัฒนาด้วยตนเอง หมายถึง การที่หน่วยงานจัดหรือส่งเสริมให้ บุคลากร ได้รับการพัฒนาด้วยตนเอง เช่น การศึกษาจากคู่มือการปฏิบัติงาน การวิจัย ประกอบการปฏิบัติงาน การเข้าหลักสูตรฝึกอบรม การประชุมทางวิชาการ การดูงาน เป็นต้น

3.5 การพัฒนาที่ผลงานหรือการพัฒนาองค์กร หมายถึง การที่หน่วยงานจัดให้ บุคลากร มีการปรับปรุงงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งในลักษณะเป็นทีม เป็นการพัฒนางานร่วมกัน เช่น การมอบหมายงาน การเลื่อนตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้น เป็นต้น

4. บุคลากร หมายถึง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่ปฏิบัติหน้าที่ใน โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศงขลา เขต 3 ได้แก่

4.1 ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้ปฏิบัติราชการแทน ผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศงขลา เขต 3

4.2 ครู หมายถึง ผู้ปฏิบัติหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศงขลา เขต 3

5. โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศงขลา เขต 3

6. การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของกระทรวงศึกษาธิการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
สกลนคร เขต 3

7. เขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 หมายถึง เขตพื้นที่การศึกษาตามประกาศ
กระทรวงศึกษาธิการ ที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่ อำเภอวานรนิวาส
อำเภออากาศอำนวย อำเภอดงหลวง อำเภอวังสามหมอ และอำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเป็นสารสนเทศแนวทางในการบริหารงานบุคลากร ในโรงเรียนที่จัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาอื่น
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยนำไปกำหนดแนวทางในการปรับปรุง
การพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน ได้ถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น